

жави, надмірна економізація розвитку та функціонування, для соціально-духовної – "розмитість" соціальної мети і соціального ідеалу кооперативного розвитку, для політичної – панування адміністративних методів управління. Недосконалий характер кооперативних систем в умовах командно-адміністративної економіки зумовив потребу її реформування у трансформаційний період.

Висновки. У командно-адміністративній економіці кооперативні системи функціонували на основі суспільної соціалістичної, тобто державної власності. Це в основі зумовило їхню деформацію. На практиці це означало підміну колективних інтересів членів кооперативних організацій відомчими чи державними, в таких умовах сформувалось відчуження членів кооперативу як від власності, так і від управління. Тим більше, проголошений в радянський час курс державної політики на поступове зближення та злиття колективної власності із загальнонародної зумовив тотальну деформацію, тобто деформацію в економічному, соціальному, духовному та політичному аспектах. Цю специфіку кооперативних систем у командно-адміністративній системі необхідно враховувати в наукових дослідженнях трансформаційного періоду національної економіки.

Література

1. Абалкин Л. Возрождение кооперации / Л. Абалкин // Проблемы мира и социализма. – 1988. – № 6. – 30-33.
2. Абалкин Л. Потребкооперация должна развиваться не вопреки, а благодаря / Л. Абалкин // Российская кооперация, 2010, 15 июля.
3. Апопій В. Нові кооперативні принципи та проблеми їх застосування в сучасних умовах / В. Апопій, І. Мельник // Українська кооперация: історичні та соціально-економічні аспекти : зб. статей. – Львів. – 1998. – Т. 1. – С. 121-141.
4. Бабенко С.Г. Концептуальні підходи до розвитку національного кооперативного руху у ХХІ столітті / С.Г. Бабенко // Національний кооперативний рух та структурні зміни в економіці України ХХІ століття : зб. наук. праць учасників конференції. – К. : Вид-во "Укоопосвіта", 2001. – С. 28-33.
5. Бабенко С.Г. Про типові деформації кооперативних систем в перехідних економіках // Вісник Львівської комерційної академії. – Сер.: Економічна // Економічні методи і моделі в економіці: теорія і практика : зб. наук. праць (за матер. другої Міжнар. економічної конференції. – Львів: Вид-во "Укоопосвіта". – 2001. – Вип. 11. – С. 226-235.
6. Бабенко С.Г. Трансформація кооперативних систем у перехідній економіці : монографія / С.Г. Бабенко. – К. : Вид-во "Наук. думка", 2003. – 332 с.
7. Башнянин Г.І. Економічні системи : монографія / Г.І. Башнянин. – Львів : Вид-во ЛКА, 2006. – Т. 1. – 484 с.
8. Башнянин Г.І. Ринкові економічні системи: проблеми становлення, функціональної структуризації і типологізації / Г.І. Башнянин, І.М. Копич, М.П. Слюсарчик. – Львів : Вид-во ЛКА, 2001. – 212 с.
9. Бузгалин А.В. Теория социально-экономических трансформаций. Прошлое, настоящее и будущее экономики "реального социализма" в глобальном постиндустриальном мире / А.В. Бузгалин, А.И. Колганов. – М. : Изд-во ТЕИС, 2003. – 680 с.
10. Буздалов И.Н. Теория и практика социалистической кооперации / И.Н. Буздалов // Кооперация в странах социализма : сб. статей. – М. : Изд-во "Экономика", 1985. – С. 5-25.
11. Гелей С.Д. Кооперация і національне відродження української державності / С.Д. Гелей // Національний кооперативний рух та структурні зміни в економіці України ХХІ століття : зб. наук. праць учасників Міжнар. наук.-прак. конф. – К. : Вид-во "Укоопосвіта", 2001. – С. 73-82.
12. Горбонос Ф.В. Кооперация: методологічні і методичні основи / Ф.В. Горбонос. – Львів : Вид-во ЛАДУ, 2003. – 264 с.
13. Драбовський А.Г. Деформовані кооперативні системи: типи та особливості розвитку / А.Г. Драбовський // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.1. – С. 212-216.
14. Кооперативы сегодня и в будущем / отв. ред. и авт. предисл. В.Ф. Яковлев. – М. : Изд-во "Юридическая литература", 1989. – 302 с.

15. Копич І.М. Проблеми типологізації і кліометричного аналізу систем економічного оцінювання в перехідних економіках / І.М. Копич // Вісник Львівської комерційної академії. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во "Укоопосвіта". – 1999. – Вип. 6. – С. 23-30.

16. Пантелеймонок А.О. Становлення і розвиток кооперативних організацій аграрного сектору України (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук / А.О. Пантелеймонок. – К., 2009. – 19 с.

17. Пантелеймонок А.О. Становлення кооперації в українському селі: історико-економічні аспекти : монографія / А.О. Пантелеймонок. – Полтава : Вид-во РВЦ ПУСКУ, 2006. – 227 с.

18. Султанов А.Г. Совершенствование социалистических производственных отношений в деревне / А.Г. Султанов. – Казань : Изд-во казанского Университета, 1970. – 210 с.

19. Туриянский Ю.І. Основні типи капіталізації них ефектів в контексті перехідних економічних систем / Ю.І. Туриянский // Вісник Львівської комерційної академії. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во "Укоопосвіта". – 2005. – Вип. 17. – С. 61-88.

20. Улыбин К.А. Социалистическая собственность без иллюзий и догм / К.А. Улыбин. – М. : Изд-во "Высш. шк.", 1990. – 64 с.

21. Экономическая энциклопедия. Политическая экономия. – М. : Изд-во "Советская энциклопедия", 1975. – Т. 2. – 580 с.

22. Zahlen und Fakten der genossenschaftlichen Banken, Waren und Dienstleistungs genossenschaften. – D-G, 1997. – 236 p.

Драбовский А.Г. Деформация кооперативных систем в командно-административной системе

Проанализировано развитие кооперативных систем в командно-административной системе. Установлено, что кооперативные системы в условиях плановой экономики являются несовершенными. Выделены и охарактеризованы типы деформированных кооперативных систем – кооперативные системы с деформированной экономической сферой; кооперативные системы с деформированной социальной сферой; кооперативные системы с деформированной духовной сферой; кооперативные системы с деформированной политической сферой.

Ключевые слова: кооперативные системы, командно-административная система, экономическая, социальная, духовная и политическая деформация, тотальная деформация.

Drabovskiy A.G. The deformation of the co-operative systems in the command-administrative system

The development of the co-operative systems is analyzed in the command-administrative system. Established that the co-operative system in a planned economy is imperfect. The types of the deformed co-operative systems are selected and characterized – the co-operative system of the economic deformation, the co-operative system of the social deformation, the co-operative system of the spiritual deformation, the co-operative system of the political deformation.

Keywords: co-operative systems, command-administrative system, the economic, social, spiritual and political deformation, total deformation.

УДК 658.14.01

Доц. С.Т. Дуда, канд. екон. наук;
магістрант Т.І. Павук – Львівська КА

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ "КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА"

Досліджено економічну природу та поняття "капітал підприємства"; запропоновано авторське тлумачення поняття "капітал підприємств"; визначено, що управління капіталом підприємства, як і весь процес управління, охоплює стратегію і тактику управління.

Ключові слова: капітал, оптимальна структура капіталу підприємства, управління капіталом підприємства, вартість капіталу підприємства.

Вступ. Поступове впровадження в економіку країни ринкових методів господарювання і конкуренції потребує від підприємств підвищення ефективності їх діяльності, яка визначає здатність підприємств до фінансового виживання. Ефективність діяльності підприємства значною мірою характеризується показниками ефективності використання капіталу. Таким чином, актуальність теми на сучасному етапі розвитку економіки потребує від молодих спеціалістів урахування особливостей формування структури капіталу, вивчення оптимізаційних моделей співвідношення власних та позикових коштів і застосування отриманих знань на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування капіталу та управління ним досліджували багато зарубіжних та українських економістів, зокрема: Р. Брейлі, Ю. Брігхем, Р. Мертон, С. Росс, І. Бланк, В. Бочаров, В. Галанов, В. Ковальов, С. Мних, А. Поддєрьогін та інші науковці.

Постановка завдання. Метою роботи є узагальнення теоретичних підходів до сутності поняття "капітал підприємства" та обґрунтування власного поняття "капітал підприємства".

Виклад основного матеріалу. Підприємство є структуроутворювальним елементом сучасної ринкової економіки. Будь-яка організація, що веде виробничу чи іншу комерційну діяльність, повинна мати визначений капітал, що представляє собою сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності. Він є базою створення і розвитку підприємства й у процесі функціонування забезпечує інтереси держави, власників і персоналу.

Насамперед капітал підприємства – нагромаджений шляхом збереження запас економічних благ у формі грошових коштів та реальних капітальних товарів, які залучають його власники в економічний процес як інвестиційний ресурс і чинник виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з чинниками часу, ризику і ліквідності.

Капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які інвестуються у формування його активів. Розглядаючи економічну сутність капіталу підприємства, потрібно зазначити такі його характеристики:

1. Капітал підприємства є основним фактором виробництва. В економічній теорії виділяють три основних фактори виробництва, які забезпечують господарську діяльність підприємств [1, с. 41]: капітал; земля та інші природні ресурси; трудові ресурси.
2. Капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, які забезпечують дохід. У цій своїй якості капітал може виступати ізольовано від виробничого фактора – у формі позикового капіталу, який забезпечує формування доходів підприємства не у виробничій (операційній), а у фінансовій (інвестиційній) сфері його діяльності.
3. Капітал є головним джерелом формування добробуту його власників. Капітал забезпечує необхідний рівень добробуту його власників як у поточному, так і в перспективному періодах. Капітал, який нагромаджується, повинен задовольнити потреби його власників у перспективному періоді, тобто формує рівень майбутнього їх добробуту.

4. Капітал підприємства є головним виміром його ринкової вартості. У цій якості передусім виступає власний капітал підприємства, який визначає обсяг його чистих активів. Разом із тим, обсяг власного капіталу, який використовує підприємство, одночасно характеризує і потенціал залучення ним позикових фінансових засобів, які забезпечують отримання додаткового прибутку. У сукупності з іншими, менш значущими факторами, формується база оцінки ринкової вартості підприємства.

5. Динаміка капіталу підприємства є важливим барометром рівня ефективності його господарської діяльності [2, с. 35].

Здатність власного капіталу до зростання високими темпами характеризує високий рівень формування і ефективний розподіл прибутку підприємства, його спроможність підтримувати фінансову рівновагу за рахунок внутрішніх джерел. І навпаки, зниження обсягу власного капіталу є зазвичай наслідком не ефективною, збитковою діяльністю підприємства. Велику роль відіграє капітал в економічному розвитку підприємства і в забезпеченні інтересів держави, власників і персоналу виступає головним об'єктом фінансового управління підприємством [2, с. 34].

У сучасній українській економічній теорії існує дуже багато визначень капіталу підприємства. Розмаїття поглядів стосовно визначення капіталу підприємства зумовлене передусім неоднозначним трактуванням суті капіталу у вітчизняній та зарубіжній літературі.

Наприклад, значна частина економістів визначили капітал як сукупність речових цінностей. Так, на думку фізіократа Франсуа Кене, "капітал – це не гроші, а ті засоби виробництва, які можна придбати за гроші". Адам Сміт визначає капітал, як "головну рушійну силу економічного прогресу. Це запас продукції, що приносить прибуток, або за допомогою якого працею створюються нові блага".

На думку Жана Батиста Сея, "капітал є одним із факторів виробництва, який утворюється в процесі нагромадження, тобто через залучення до виробництва більшої кількості створених продуктів, ніж було спожито в процесі їх виробництва і є могутнім двигуном, призначеним для використання людиною, і не існує межі капіталу, який можна акумулювати з допомогою часу, виробництва та ощадливості".

Американський економіст того ж періоду проф. Джон Бейтс Кларк розглядав капітал, на відміну від Жана Батиста Сея, не як один фактор, а як два – грошовий капітал і капітальні блага. Сучасний економіст І.А. Бланк визначає капітал, як "накопичений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових засобів і реальних капітальних товарів, що притягується його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику та ліквідності".

Із наведених вище визначень поняття "капітал підприємства" можна зробити висновок, що більшість авторів розуміє під капіталом певні грошові нагромадження, доходи і надходження або фонди грошових ресурсів.

Висновки. Відповідно до поставленої в роботі мети, було розглянуто підходи щодо сутності поняття "капітал підприємства", які дають можливість зробити певні висновки. Велику роль відіграє капітал в економічному розвитку підприємства і в забезпеченні інтересів держави, власників і персоналу, висту-

пає головним об'єктом фінансового управління підприємством. В основу системи управління капіталом покладено концепцію його структури. Так, І.О. Бланк зазначає, що оптимальна структура капіталу – це таке співвідношення використання власних і залучених джерел, за якого забезпечується найбільш ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності та коефіцієнтом фінансової стійкості, тобто максимізується його ринкова вартість.

Отже, під "капіталом підприємства" ми розуміємо фінансові ресурси підприємства, авансовані ним на формування активів, необхідних для забезпечення безперервної його діяльності з метою максимізації прибутку.

Література

1. Шевчук Н. Капітал підприємства: формування та ефективність функціонування / Н. Шевчук // Ринок цінних паперів України. – 2004. – № 5-6. – С. 39-43.
2. Городня Т.А. Структура визначення поняття капіталу / Т.А. Городня // Вісті: Діловий випуск. – 2010. – № 17, 32-36 с.

Дуда С.Т., Павук Т.И. Теоретические основы относительно определения понятия "капитал предприятия"

Исследована экономическая природа и понятие "капитал предприятия"; предложено авторское толкование понятия "капитал предприятий"; определено, что управление капиталом предприятия, как и весь процесс управления, охватывает стратегию и тактику управления.

Ключевые слова: капитал, оптимальная структура капитала предприятия, управление капиталом предприятия, стоимость капитала предприятия.

Duda S.T., Pawuk T.I. Theoretical aspects of definition "capital of the enterprise"

This article explores the economic nature and the concept of "capital company", the author proposed interpretation of the term "capital firms", determined that the capital management company, and the whole management process, including strategy and tactics for management.

Keywords: capital, optimum capital structure of the enterprise, capital management company, the cost of capital of the enterprise.

УДК 336.226

*Проф. Б.А. Карпінський, канд. екон. наук –
Львівська державна фінансова академія*

МОНІТОРИНГО-ФІСКАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ В АНАЛІЗІ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Систематизовано апарат щодо моніторингу результативності податкової політики, виходячи з положень державотворчого патріотизму нації та стратегіології розвитку. Виділено можливості виробничо-інституційних функцій в оцінюванні податкової політики на основі фіскального інструментарію та здійснено розрахунки фіскальних індикаторів для України.

Ключові слова: податкова політика, бюджет, фіскальні індикатори, моніторинг, результативність, державотворчий патріотизм нації, стратегіологія розвитку, фіскальний простір.

Вступ. Кожна держава, формуючи власну податкову політику, активно користується фіскальним інструментарієм збільшення або зменшення податкового навантаження на платників податків, тобто рівнем залученості сумарних податкових надходжень до централізованих фондів грошових ресурсів (бюдже-

тів різних рівнів). У механізм податкової політики входять такі дієві інструментарні важелі, як: удосконалення форм оподаткування та податкових ставок, тарифів, а спрямування обґрунтованого акценту на регулятивних властивостях податкових пільг може стимулювати, або нейтралізувати виробничу діяльність суб'єктів господарювання, груп населення.

Підкреслимо, що проблематику податкової політики, внаслідок її пріоритетної важливості для забезпечення фінансових основ державотворення та добробуту населення кожної країни, активно досліджують як зарубіжні науковці (А. Аганбегян, Є. Балацький, Дж.К. Гелбрейт, Н. Горський, А. Дадашев, А. Коломієць, Н. Кошина, А. Лаффер, С. Мовшович, С. Нікітін, А. Паскачов, А. Самуельсон, Дж.Ю. Стігліц, Р. Хейлбронер), так і вітчизняні (М. Азаров, П. Буряк, В. Вишневецький, В. Гесць, Т. Єфименко, Ю. Іванов, С. Каламбет, А. Крисоватий, С. Лондар, В. Мельник, Т. Меркулова, А. Соколовська, В. Столяров, Л. Тарангул, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій, Ф. Ярошенко) [1-9, 12, 14-16].

Сучасний вектор спрямованості на соціальну складову економічного розвитку в Україні неможливо реалізувати без узгоджених заходів і в частині посилення результативності податкової політики держави. Водночас, у царині податків навіть за фундаментальними основами не все ще систематизовано й науково передбачено, зокрема визначення цивілізованого варіанта суспільно необхідного та суспільно можливого рівня податкового навантаження для конкретної траєкторії соціально-економічного розвитку держави є досить дискусійним і має свої проблемні ознаки.

Так, у праці [4, с. 298] зазначено, що "проблема визначення податкового навантаження є однією з найбільш важливих і дискусійних у теорії і практиці податкового регулювання. В економічній науці існують протилежні точки зору щодо розв'язання цієї проблеми". Висунута раніше автором парадигма формування державотворчого патріотизму нації з позиції податкової домінантності допоможе підводити кількісний базис щодо оцінювання фінансово-психологічної сутності мотивації платника податків у різні часові періоди та виробити сучасні механізми активізації цієї складової, особливо в контексті стратегіології розвитку України [6, 8].

Однак, незважаючи на тисячолітню історію функціонування податків, в основі сучасних досягнень постіндустріального суспільства наявні проблемні питання, котрі мають фундаментальний характер і пріоритетним серед них залишається податкове навантаження.

Постановка завдання. Метою дослідження стала потреба в уточненні понятійного апарату та систематизації можливостей моніторингу в оцінюванні результативності податкової політики, виборі та удосконаленні сучасних підходів оцінювання із використанням фіскального інструментарію.

Виклад основного матеріалу. Загальні положення. На думку автора, *моніторинг результативності податкової політики* – це цілеспрямоване періодичне спостереження і відстеження процесів у податкових надходженнях до державного бюджету під впливом чинного податкового законодавства на формування і розвиток підприємницького середовища через дію змін у системі податків, податкових ставок та податкових пільг з метою підвищення як мотивації фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, зниження конфліктності інтересів держави та платників податків, так і вчасного виявлення